

НЕМАЊА РАЈАК

УЛОГА ИНТЕЛЕКТУАЛАЦА У НЕГОВАЊУ КУЛТУРЕ ОТПОРА НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА

Живимо у времену свепрожимајуће пропаганде, манипулације и дезинформације. Потреба за излазом, за алтернативом, није никада била већа. Прожети осећајем немоћи, народи се трансформишу у пуку гомилу не примећујући свесну манипулацију која се над њима врши. Полако губе своја основна права загледи у обиље дезинформација које су системски произведене у циљу одржања организованог хаоса владајућег система.

Западни свет у модерну епоху увела су три епохална открића – штампарство, барут и компас. Преименовано у данашњи контекст – пропаганда (манипулација свешћу), „хуманитарне“ инвазије (колонизација) и глобализација – све у циљу тоталитарне владавине остатком света. Гутенбергова штампарска преса је започела рационализацију међуљудске комуникације, тежећи ка истини као свом врховном идеалу. Гледајући из садашње перспективе, идеал је нестао, али је остала технологија пресе. Временом је сваки аспект западне културе бивао обликован технологијом штампе, која је одвојила човека од традиционалне културне матрице, показујући му како да слаже појединца преко појединца у масовном груписању националне и индустријске моћи.¹ Производ тога је Гутенбергов човек, лишен истине, заробљен у технологији пресе, из које не може побећи, али се за слободу може изборити.

Преса је услед напретка технологије замењена другим средствима исте сврхе. Модерно медијатизовано друштво не познаје

---

¹ Маршал Меклуан, *Електронски медији и крај културе писмености*, прев. Милош Трифуновић, Карпос, Лозница 2012, 31.

више толико речи, колико слику. Систем ефекта камере,² у којем оно што није снимљено камером није се ни догодило, обликује нашу реалност. Из такве форме избија једино спектакл. Он је видљив јер на најбољи начин симулира реалност. Ствара слику која обликује медијску поруку, а информација се прилагођава датом визуелном догађају. Дати моменат спектакла постаје једино битан, без памћења, без будућности.

Спектакл је непрестани говор владајућег поретка о самом себи, његов непрекидни монолог самоуздизања, аутопортрет тог поретка у фази његове потпуне доминације над свим аспектима живота. Фетишистички привид чисте објективности у спектакуларном односу прикрива чињеницу да се у стварности ради о односима између људи и између класа: као да нека друга Природа, са својим неумитним законима доминира читавим нашим окружењем... Сви медији препоручују се владарима постојећег поретка као средство за спровођење посебних облика управљања. Друштвена подела изражена кроз спектакл нераскидиво је везана за модерну државу – тај производ друштвене поделе рада, који је у исто време главни инструмент класне владавине и концентрисани израз друштвених подела.³

Спектакл је симулација која више није „представа неке територије, неког референцијалног бића, неке супстанце. Она је производња, помоћу модела, нечег стварног без порекла и стварности; нечег надстварног.”⁴ Губи се разлика истинитог и лажног, стварног и имагинарног, а у томе лежи дискурс власти, у масовној симулацији пропаганде новог доба.

Њена основа почива на информацији, бази целокупног поступка потчињавања. Знање и комуникација нису више смисао информација, које, благо речено, више и немају смисао него број. Моћ лежи у неограниченом гомилању информација у медијима и симулацији дијалога као наставку деструкције друштвених односа.⁵ То је стратегија манипулације која гуши човекову слободу на један нов начин и намеће друштвено пожељно и политички коректно понашање и мишљење.

Настанак појма пропаганде као технике масовног уверавања везује се за период 17. века, када папа Гругур XV окупља конгре-

² Франсис Бал, *Моћ медија*, прев. Изабела Никодијевић, Слио, Београд 1997.

³ Ги Дебор, *Друштво спектакла*, прев. Алекса Голијанин, Кам-граф, Београд 2003, 12.

⁴ Жан Бодријар, *Симулакруми и симулација*, прев. Фрида Филиповић, Светови, Нови Сад 1991, 5.

⁵ Исто.

гацију за „пропагирање вере” (*de propaganda fide*)⁶ и ствара име за деловање свим средствима са сврхом уверавања, укључујући и цензуру као облик гушења слободне речи. Погрдно значење поприма тек касније, док се у том периоду везује за појам организованог ширења неког мишљења или учења, иако су речи одувек коришћене као оруђе за манипулацију, још од времена античке Грчке и софиста са њиховом вештином убеђивања, познатом као реторика. Софизам је у том периоду био синоним за превару или лажну аргументацију. Антички филозофи су такође схватали моћ пропаганде. Платон се залагао за једну врсту тоталне пропаганде, заговарајући свеприсутност државе, критикујући демократију и одбијајући да прихвати легитимност политичке артикулације и слободне промоције плурализма политичких интереса. Аристотел је изучавао концепте стратешке државне пропаганде, механизме владања и технике државног надзора.⁷

Жан-Мари Доменак дефинише пропаганду као технику која примењује пет правила обликовања: *симплификацију*, нарочито персонификовањем јединственог непријатеља, *хиперболизацију*, којом се изобличавају чињенице, *оркестрацију*, понављање тако поједностављених и изобличених чињеница, *интрансфузију*, која омогућује прилагођавање различитој публици, и најзад, *заразу*, којом се постиже једногласје.⁸

Модерна пропаганда свој развој бележи освајањем средстава за масовно информисање, успостављањем монопола и контроле над информацијама. „У друштву у коме постоји монопол на важне информације (идеје), не постоје могућности да се мисли у алтернативама.”⁹ Монопол на информације омогућава манипулацију њима, показујући да онај ко поседује право на информацију и на њено коришћење у ствари у рукама има снажан извор друштвене моћи. Циљ манипулације постаје контрола над свешћу одређених друштвених група, одвлачење пажње са стварних на споредне или лажне друштвене проблеме и изједначавање истинитих информација са лажним како би се постигао највећи могући степен друштвене стабилности заснован на истинама владајућих група.¹⁰

⁶ Филип Бретон, *Изманићулисана реч*, прев. Маријана Ивановић, Слио, Београд 2000, 39.

⁷ Philip M. Taylor, *Munitions of the Mind: a history of propaganda from the ancient world to the present era*, Manchester University Press, Manchester 2003.

⁸ Ф. Бретон, нав. дело, 66.

⁹ Буро Шушњић, *Рибари људских душа*, Чигоја, Београд 1995, 50.

¹⁰ Исто.

То постаје једина прихватљива истина, уоквирена у пропаганду која тиме показује своју тоталитарну бит.

Важан део сваког пропагандног деловања је информативни рат који се одвија у борби за мишљења људи. Садржи три аспекта – сазнавање, спречавање другог да дође до сазнања и усмеравања других ка стицању „лажних” сазнања – и шест начина – оптуживање противничке стране за злочине и недела, придавање превеликог значаја појединим догађајима, сатанизацију и дехуманизацију непријатеља, поларизацију типа „ко није са нама он је против нас”, признавање „небеске казне”, као и вођење пропаганде која дискредитује противничку пропаганду и све што долази са супротне стране.¹¹

Масовни медији у форми спектакла умањили су значај разликовања између истинитог и лажног, што омогућава да иза оног лажног постоји читава пропагандна организација која настоји да потисне оно истинито у циљу ширења свог погледа на свет.

Технике пропаганде заснивају се на узбуркавању осећања, стварању предрасуда, обликовању стереотипа и узнемиравању групне свести. Коришћење демагошких фраза јесте начин на који се преобликују системи вредности друштва којима је та порука намењена. Политичка коректност је одличан пример овакве пропагандне фразеологије која је праћена још једном техником – стигматизацијом. Свако ко се не слаже са пропагандном поруком добија етикету непријатеља уз помоћ које се дехуманизује и лакше одстрањује. Супротност мишљења је одличан локатор основног објекта пропаганде – тоталног непријатеља.

Карл Шмит уводи појам тоталног непријатеља у политичку науку бавећи се проблемом тотализације државе и опасностима тоталног рата.¹² Он уводи парадигму пријатељ–непријатељ која садржи у себи и опозиције у домену морала, естетике и економије, одвајајући добро и зло, лепо и ружно, корисно и штетно.¹³ Главна пропагандна активност је проналажење тоталног непријатеља према којем ће се изазвати највећи презир. Масовни медији се одлично користе Шмитовом парадигмом пријатељ–непријатељ како би створили лако препознатљива значења која подстичу наклоност или презир код публике.

---

¹¹ Александар Јазић, *Свољнополићичка пројаганда: актери и средства*, Мала књига, Нови Сад 2013, 32.

¹² Александар Молнар, „Став Карла Шмита о тоталном рату и тоталном непријатељу уочи избијања Другог светског рата”, *Филозофија и друштво*, 1/2010.

¹³ Слободан Вуковић, *Етика западних медија: америчка пројаганда деведесетих година XX века*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића – Институт друштвених наука, Нови Сад – Сремски Карловци – Београд 2009.

Савремени масовни медији имају кључну улогу у одређивању подобних и неподобних. Новине, радио, телевизија и интернет су форме масовних медија чијим каналима се преносе пропагандне поруке. Они имају директан контакт са појединцима на које директно утичу. Зато можемо рећи да основни оквири у којима се крећу пропагандисти јесу медијски.

Криза демократије и њосидемокрајска ејоха

Романтична утопија демократије није се догодила. Народ је на јавну сцену стигао као гомила – по речима Густава ле Бона. Његова књига *Психологија ѓомиле* појаснила је да појединац не само да неће добити оно чему се надао – слободу – него ће бити поробљен новим нитима „меког насиља”.¹⁴ Народ је желео да буде слободан, а уместо тога додељена му је улога грађанина у контролисаном друштву. Идеал демократије губи своју душу, а са тим и народ губи душу своју. „Оно више није ништа до јато изолованих појединаца и постаје оно што беше у свом зачетку: једна гомила... Искорачити из варварства у цивилизацију идући за једним сном, а потом, чим је тај сан изгубио своју моћ, клонути и изумрети – то је круг живота једног народа”¹⁵ – овим речима Ле Бон завршава своју књигу, објашњавајући пролазност и илузију демократије каква је била понуђена.

Човек који је разумео демократију као пуку надградњу манипулативном систему иза којег треба да влада олигархија био је Едвард Бернајс, отац ПР-а, познат и по томе што је био Фројдов сестрић. Он је у народу видео гомилу, и са тим на уму је и тумачио демократске процесе. Сматрао је да гомилом треба да влада просвећени комитет који се служи пропагандом како би усмеравао масе у пожљеном смеру. То је једини избор ако друштво жели бити „демократско”. Употребљено је манипулацију и пропаганду као легитимна средства власти. Тумачио је систем као организовани хаос којим природно треба да управља невидљива влада, користећи се меким полугама власти.¹⁶

Доба модерне демократије и фетишизација појма слободе нису донели крај пропаганде и истинску слободу мишљења већ су је истински усавршили и претворили у огромну машинерију за манипулацију, која више није пуко политичка него свеобухватна –

¹⁴ Слободан Рељић, *Медији и Трећи свејски рај – смајрајше се мобилисанам*, *Sapientia mundi*, Београд 2016, 14.

¹⁵ Густав ле Бон, *Психологија ѓомиле*, прев. Живан Живановић, Алгоритам, Београд 2005, 200.

¹⁶ С. Рељић, *Медији и Трећи свејски рај*, 15.

насељава сваку пору друштва. У рату информацијама дошло је до маргинализације слободе мишљења, дијалога, било какве размене идеја које не спадају у вредносни мејнстрим. Обезбеђена је тотална контрола токова информација, јер више се не ради о споља намећаној манипулацији – ово је већ веома добро вођена тоталитарна култура која има за циљ да производи покорност.¹⁷

У таквој демократији слобода медија је пуки мит. Информисање грађана како би они донели своју мислећу одлуку не постоји, њихова улога је дезинформација, збуњивање, развлачење пажње и усмеравање ка системски пожељном мишљењу.¹⁸ Четврти стуб демократије личи на оне давно заборављене и распаднуте античке грађевине чије се сврхе нико више не може сетити.

Слобода информисања је корпус грађанских права: на слободу мисли, слободу изражавања мисли, слободу штампе и других облика јавног обавештавања, право на (истиниту, потпуну и благовремену) информацију без обзира на границе и средства информисања, као право да се буде обавештен и право да се захтева информација, право да се упути критика и тражи објашњење поступака државних органа, право на одговор и на исправку, те право да се не буде узнемираван због свог мишљења. Ове слободе су формулисане и гарантоване у међународним документима, попут Универзалне декларације о људским правима, Европске конвенције о људским правима, Међународног пакта о грађанским и политичким правима. Али сва та сјајна конструкција претворена је у гомилу фраза и списак лепих жеља.¹⁹

Ноам Чомски је у свом интелектуалном раду објаснио прелазак демократије – с владања на манипулисање.²⁰ Обична дефиниција демократије заснива се на концепту по којем демократско друштво на смислен начин учествује у решавању властитих послова, а средства информисања су отворена и слободна.²¹ Развија се идеал одлучивања целокупне заједнице, као и једнакости права у учествовању. Таква ортодоксија остала је на нивоу уџбеника, а реална алтернатива јесте тотална контрола маса под велом демократије, коју бисмо заиста могли дефинисати као политички облик

---

¹⁷ Ноам Чомски, *Контрола медија: сјекундарна досјигнућа њујоркаџанде*, прев. Мирко Бижић, Рубикон, Нови Сад 2009.

¹⁸ Слободан Рељић, *Криза медија и медији кризе*, Службени гласник, Београд 2014.

¹⁹ С. Рељић, *Медији и Трећи свејски рај*, 69.

²⁰ С. Рељић, *Криза медија и медији кризе*.

²¹ Н. Чомски, *Контрола медија*.

диктатуре новца.²² Тиме уочавамо Манхајмову демократску реалност у којој је богатство кључно мерило, а политичком демократијом управља олигархија која има задатак да усмерава масе у пожељном смеру.²³

Откривањем медијских средстава којима се може кротити и усмеравати енергија маса елите никада неће оставити то оружје, а демократија се стално испражњава од основног смисла. Њени принципи, слободе, њене привлачности постаће – средства манипулације.²⁴

Технологија владања задржава демократску методу, спрегом власти и гласача. Политичари су ту да стичу гласове и симулирају избор. Представа без њих не би могла да се одржи, наравно уз обавезан народ, са јасно одређеном улогом посматрача. У таквом времену кованица *владавина народа* подлеже техникама које веома брзо делују на државне структуре и слободу избора народа свде на одабир лица са постера која ће њима владати. Покорност се јавља у избору, и ту очекивања промене престају.

Подрива се демократија и тежи стварању нове олигархије. „У таквом друштву, демократија може бити само привид. Чак и у овом тренутку, претпоставке таквог стања ствари можемо видети у пропаганди. Када је реч о државној пропаганди, ту више нема ни говора о демократији.”²⁵ Побеђује она страна чија је пропаганда највише техничка, највештија и најинтензивнија, и која на основу тога добија највише гласова. Технике пропаганде рибаре људским душама и омогућавају функционисање поретка прерушених диктатура који се и даље зове демократски. Илузија се одржава интензивнијим убеђивањем.²⁶ „У такозваним демократијама, пропаганда мора бити све интензивнија да би доминирала над ривалима. Тако постаје све подмуклија.”²⁷

Ритуализација демократије ову полако размађијава и уводи нас у епоху постдемократије, у којој ауторитарни режими власти постају све популарнији и пожељнији. Потребу за слободом симулакрум демократије не може да задовољи. Повећана несигурност појединца, системска криза, разарање институција и медијско гушење слободе, доводе до перманентне нестабилности. Унутар

---

²² Милан Миленковић, „Нација и демократија”, <http://milanmilenkovic.com/2016/01/24/nacija-i-demokratija/>.

²³ С. Рељић, *Криза медија и медији кризе*.

²⁴ С. Рељић, *Медији и Трећи свејски рај*, 100.

²⁵ Жак Елил, *Техника или Улоџ века*, Анархија / Блок 45 и Братство из Ервона, Београд 2010, 291.

²⁶ С. Рељић, *Медији и Трећи свејски рај*.

²⁷ Ж. Елил, нав. дело, 292.

таквог система поларизација друштва и заоштравање односа између различитих друштвених група све су видљивији.

Демократија, историјски условљена тако да се дефинише као либерална демократија, истиче масовно учешће на изборима као главни вид политичке активности, огромну слободу за лобирање и форму политике која избегава да се меша у капиталистичке економије. Временом, низак праг очекивања од овакве форме демократије доводи до креирања атмосфере задовољства успоном пост-демократије.²⁸

Идеја владавине народа полако бива превазиђена. Политички свет, неспособан да се врати на раније позиције власти и поштовања, неспособан да разазна шта заправо становништво тражи, налази уточиште у општепознатим техникама савремене политичке манипулације, које пружају све предности које откривање расположења јавног мњења носи са собом, без могућности да буде у прилици да сам контролише процес. Тај политички свет такође опонаша методе других светова који су поузданији и самоуверенији у погледу властитог идентитета: свет шоу-бизниса и свет маркетинга.²⁹

Политичка предност је дата онима који желе да се врате на ниво из предемократске прошлости, никако не онима који се боре да смање неједнакости у друштву. Суштинске последице оваквог стања постају више него очигледне.

Социјална држава се постепено своди на огранак који се залаже за остварење само малог дела, а не читавог спектра универзалних грађанских права; синдикати постоје на маргинама друштва; улога државе као полицајца и судије добија поново истакнуто место; јаз између богатих и сиромашних расте; опорезивање се мање редистрибуира; политичари реагују првенствено на бриге шачице водећих предузетника чији се парикуларни интереси претварају у јавну политику; сиромашни постепено узимају све мање и мање учешћа, па чак и не гласају, враћајући се својевољно на позицију на којој су били у предемократији.³⁰

Постајемо сведоци одумирања демократије. Ауторитаризам добија нову валоризацију у временима демократског расула. Услед убрзане модернизације, зарад брзих радикалних и неопходних реформи које нису популарне, зарад хомогенизације и одбране земље, државе, народа, зарад решавања кризе легитимитета или кризе

²⁸ Колин Крауч, *Постдемократија*, прев. Милана Ђурашинов, Карпос, Лозница 2014.

²⁹ Исто, 35.

³⁰ Исто, 38.

институција, зарад обрачуна са нетранспарентним облицима моћи који злоупотребљавају демократске и тржишне слободе за успостављање сопствених монопола, зарад суочавања са разним облицима економске кризе, као што је, рецимо, криза задужености земље,³¹ ауторитарне мере делују све привлачније пуку избаченом из демократског строја.

У оваквом схватању режима владања народ увиђа да класични политички облици, преко којих су они могли да искажу свој поглед на друштво и да утичу на промене, више не постоје. Политичке партије стављају се у службу капитала, тачније речено корпорација, чије интересе спроводе без изузетака, а обећања дата бирачима превише брзо заборављају после избора. Свој основни циљ – побољшање услова живота грађана унутар своје државе – они су изгубили, подређујући се корпоративним жељама. Како све то не би било очигледно, била им је потребна идеологија која ће својом пренаглашеном хуманошћу одлично замаскирати њихово деловање. Леви либерализам се уклопио у њихову потребу, превазилазећи домен политике, делујући на сваком кораку, посебно у култури, преко савремених масовних медија.

Интернет и моћ комуникације

Појава интернета условила је, често некритички, разне помало утопијске погледе о могућностима решавања нагомиланих друштвених проблема с краја 20. и почетка 21. века. Тако је овај нови, умрежени свет компјутера био виђен као последњи спасилац посустале грађанске партиципације и друштвеног ангажмана.³² Сматран је новим комуникационим простором за ширење плурализма мишљења. Оптимизам је лагано сплашњавао, како до крупних друштвених промена није долазило. Оно за шта се простор интернета показао способним јесте потенцијал да мултиплицира политичке ресурсе (кроз њихово ефикасније ширење, већом брзином, ка широј публици и по мањој цени), као и да перманентно развија нове апликације за политичко деловање.³³

Интернет функционише као средство информисања, као комуникациони канал и као јавна сфера односно комуникативни простор у друштву кроз који циркулишу информације, идеје, дебате и фор-

³¹ Миша Ђурковић, *Тамни коридори моћи: њушеви савремене њолићичке теорије*, Центар за изучавање традиције Укронија, Београд 2013, 223.

³² Далибор Петровић, „Специфичности политичког деловања у сајбер-простору”, *Политички екстремизам у сајбер-простору Србије*, зборник, ур. Јадранка Јелинчић и Снежана Илић, Центар за развој цивилног друштва, Зрењанин 2013, 12.

³³ Исто, 13.

мира се политичка воља. Он се разуме и као технологија за посредовање у интерперсоналној комуникацији која настаје у крилу друштава у специфичном историјском тренутку као производ радикалне фазе модернизације, односно глобалне друштвене трансформације која се убрзава у последњој четвртини 20. века.³⁴ Претходне три деценије показале су да интернет представља нову и моћну алтернативну политичку арену за организовање маргинализованих политичких организација.³⁵

Интернет је успео да омасови друштвену интеракцију и комуникацију. Његова историја означена је борбом за масовност и већу партиципацију људи. У самим коренима сада већ наилазимо на реалну, не виртуелну борбу на живот и смрт (пример за то је амерички маринац Бредли Менинг, који се суочава са вишедеценијском затворском казном због одавања информација Wikileaks-у, али није једини – ту су и добро познати Џулијан Асанж и Едвард Сноуден, који се крију покушавајући да избегну изручење властима САД), између оних који настоје да сачувају слободан дух сајбер-простора и оних који на њему желе да успоставе апарате контроле и манипулације.³⁶ На тај начин се интернет види као моћна информационо-комуникациона технологија која омогућава да одређени процеси буду видљивији, понекад можда и подстакнути, а често ефикасније организовани и спроведени. Међутим, сами исходи неће зависити од технологије, већ најпре од њихових носилаца и мрежа које граде.³⁷

Мреже³⁸ су комплексне структуре комуникације које су саграђене око низа циљева који одржавају јединство сврхе и флексибилност извршења, прилагођавајући се окружењу у којем оперишу.³⁹ Предност ових структура јесте у флексибилности, прилагодљивости и способности мрежа да се префигуришу – ту се крије њихова снага. Уводе нове актере и нове садржаје у процес друштвене организације, уз релативну аутономију која постоји када је реч о центрима моћи.⁴⁰

³⁴ Далибор Петровић, *Друшћивеност у доба инјернетиа: студија комуникационе ујојтребје инјернетиа у Србији*, Академска књига, Нови Сад 2013, 13.

³⁵ Д. Петровић, „Специфичности политичког деловања у сајбер-простору”, 14.

³⁶ Исто, 19.

³⁷ Исто, 20.

³⁸ „Интернет утиче и на трансформацију интерперсоналних веза градећи мрежу која обезбеђује друштвеност, подршку, информације, осећај припадности и друштвени идентитет. Ствара се нови образац мрежне друштвености – једна врста умреженог индивидуализма.” Д. Петровић, *Друшћивеност у доба инјернетиа*, 13.

³⁹ Мануел Кастелс, *Моћ комуникација*, прев. Тијана Спасић и Ђорђе Трајковић, Слио, Београд 2014, 43.

⁴⁰ Исто.

Друштвени капитал је нераскидово повезан са друштвеним мрежама јер повезивање људи преко мрежа јесте једна врста друштвеног капитала. Он се не налази у непосредном власништву појединца већ лежи у односима које појединац гради са другим појединцима, дакле укорјењен је у друштвеној мрежи⁴¹ која је обликована и културом, с обзиром на то да она утиче на сваку друштвену творевину, па тиме и на интернет. Појам културе у овом случају се види као скуп вредности и веровања који обликују понашање. Интернет је обликован мејнстрим културом, али и контракултуром, за коју се сматра да је основа сајбер-простора,⁴² будући да интернет већ деценијама представља уточиште идејама које нису део владајућег мејнстрима.

Културни рат и алтернативни медији

Једно од главних подручја у којима можемо видети ауторитарност данашњих владајућих режима су савремени масовни медији, који услед потрошености својих пропагандних садржаја делују све тоталитарније, одстрањујући неистомишљенике из медијског простора. Систем више не може поднети критику, која је у овом тренутку истински непожељна и свака побуна против оваквог система води ка маргинализацији побуњеника.

Центар сукоба је систем вредности, што нас води до феномена који се зове културни рат. Политичка елита, услед немогућности да подржи идеје које не одговарају налозима вредносног мејнстрима и свепожимајуће политичке коректности, повлачи се у вредносним питањима, док другачије организоване снаге преузимају то поље борбе. Централни талас сукоба почиње шездесетих година великим глобалним успоном левичарских поткултура, покрета и идеологија, затим хедонизма, промискуитета, културе дрога и сваковрсног пермисивизма седамдесетих, што изазива снажну конзервативну реакцију осамдесетих. У последње две деценије, посебно у САД, јасно се по низу друштвених питања уочавају два тврдо ушанчена фронта који се споре око вредности, политика, животних циљева и начина презентације својих идеја и потреба у јавном простору.⁴³

Термин „културни рат” потиче из немачке историје, из периода 1871–1878, када се под именом Kulturkampf одвијала оштра

⁴¹ Д. Петровић, *Друшћивеност у доба инјернета*, 208.

⁴² Мирослав Кевежди, „Специфичности сајбер-простора с обзиром на идеолошко-политички екстремизам”, *Политички екстремизам у сајбер-простору Србије*, 39.

⁴³ Миша Ђурковић, *Слика, звук и моћ: огледа из по-и-политике*, МСТ Гајић, Београд 2009, 14.

борба између канцелара Бизмарка, кога су подржавали либерали, и католичке цркве у Немачкој и њој блиске партије Центра. Сукоб се одвијао између верника традиционалиста и секуларних реформатора око низа друштвених питања.⁴⁴ Појам се поново популаризује деведесетих година XX века у САД, преко републиканца Пета Бјукенена, који је тиме желео да упозори америчку јавност на агенду Клинтонове администрације, сматрајући је изузетно опасном и дугорочно разорном по америчко друштво. Основна питања око којих трају расправе и сукоби јесу „абортус и репродуктивна права, сукоб око предавања креационизма и еволуције у школама, феминизам, телесно кажњавање деце, право на поседовање и употребу оружја, хомосексуализам и истополни бракови, имиграција и мултикултурализам, пермисивност у друштву, политичка коректност, еутаназија, одвојеност цркве и државе, истраживање матичних ћелија и смртна казна”.⁴⁵

Слободан Антонић наводи три разлога због чега се рат у овом контексту употребљава:

1. За радикалну културну елиту постоји јасна подела по начелу „пријатељ–непријатељ”. Наравно, то не значи да не постоје и други учесници културног живота као што су „неопредељени”, „несвесни онога што се збива”, „тактички савезници”, „непријатељи по другој линији”, итд. Ипак линија фронта постоји, а када год дође до сукоба доста поуздано се може рећи ко ће се појавити на једној, а ко на другој страни.

2. Непријатељ се страсно, готово свим бићем мрзи. Мрзе се заправо вредности (врлине) до којих је њему стало. Мржња је често опседивна, а главни непријатељи постају за мрзителије извориште најчудовишнијих фикс-идеја.

3. Из те страсне мржње произилази жеља да непријатељ буде уништен, да га једноставно не буде. У немогућности да се спроведе истребљење његових идеја, вредности, па и људи, жели се њихово понижење. Идеје и људи се извргавају симболичким и стварним изругивањима, понижавањима...⁴⁶

(...)

Садржај културног рата, дакле, јесте порицање или ниподаштавање одређених културних вредности, а његов главни облик је понижавање, исмевање, цинизам, у односу на главне симболе и носиоце.⁴⁷

⁴⁴ Исто, 14–15.

⁴⁵ Исто, 18.

⁴⁶ Слободан Антонић, *Културни рат у Србији*, Завод за уџбенике, Београд 2008, 10.

⁴⁷ Исто.

Питање које следи јесте – а ко води културни рат?

„У САД реч је о делу друштвене, културне, медијске, академске, па и политичке елите. Њени припадници најчешће се називају радикалима или прогресивистима, док се насупрот њих налазе традиционалисти или конзервативци.”⁴⁸ Израз постаје део америчког јавног живота са књигом социолога Џејмса Хантера *Културни райови: борба за дефиницију Америке* (1991). Недуго после објављивања књиге Бјукенен истиче значај ове синтагме и она постаје кључно аналитичко оружје у анализи сукоба у савременој култури, политици, науци, па и друштву уопште.⁴⁹

Сукоб започиње шездесетих година 20. века, „америчком културном револуцијом” и нападом на традиционалне вредности америчког друштва. У том периоду долази до борбе око институција. Прогресивисти полако преузимају културне, образовне и медијске установе, остваривши победу у домену културе. Затим, током деведесетих година 20. века, за време владавине Клинтонских, освајају и политику.⁵⁰

Практичном применом Грамшијевог појма дугог марша кроз институције, прогресивне струје освојиле су културни и медијски простор САД и тиме обезбедиле дугогодишњу власт. Генезу освајања власти Бјукенен види у емиграцији Франкфуртске школе у САД. Теоријску поставку за културну револуцију налази у делима Лукача и Грамшија, којег назива највећим марксистичким стратегом 20. века. Бјукенен је видео Лукача као зачетника мисли о културној револуцији. Лукач је, по Бјукенену, први увидео да се револуција на Западу може догодити једино „културним тероризмом” и поништавањем старих вредности.⁵¹

Грамши је, на том трагу, сматра Бјукенен, мислио да културна револуција не може да се наметне одозго, већ треба да се мења „дугим маршем кроз институције” – уметност, филм, позориште, школе, колеџе, семинаре, новине, часописе, радио, касније телевизију и остала технолошка средства.⁵² Он је заобишао класичну марксистичку теорију, која инсистира на голој доминацији оружане силе и другим облицима државне присиле. По његовом мишљењу, важнија је хегемонистичка владавина на свим секторима простора моћи. Простор културне делатности је – као и простор опште образовне политике или медијске сфере – у основи дина-

⁴⁸ Исто.

⁴⁹ Слободан Антонић, *Демонијажа културе*, *Catena mundi*, Београд 2016.

⁵⁰ С. Антонић, *Културни рай у Србији*.

⁵¹ Патрик Бјукенен, „Франкфуртска школа или како је светска револуција покорила Запад”, <http://www.standard.rs/istorija/36994B5>.

⁵² Исто.

мично подручје на коме различите групе стално воде битку за хегемонију. По правилу побеђују најбоље организоване групе, а не групе чији су захтеви направеднији или најобјективнији.⁵³

Доласком Франкфуртске школе у САД започиње развој критичке мисли која је довела у питање традиционалне вредности америчког друштва. Теодор Адорно, Макс Хоркхајмер, Ерих Фром, Вилхелм Рајх и тада тек дипломирани студент Хербет Маркузе (касније перјаница и заштитно лице културне револуције) успостављају нову Франкфуртску школу у Њујорку и креирају своју критичку теорију која је довела у питање основне елементе западне културе, укључујући хришћанство, капитализам, ауторитет, породицу, патријархат, хијерархију, морал, традицију, сексуално уздржавање, патриотизам, национализам, наслеђе, етноцентризам, конвенције и конзервативизам. Користећи се механизмима критичке теорије, закључују да је америчко друштво расистичко, сексистичко, ксенофобично, хомофобично, антисемитско и фашистичко.⁵⁴ Отуда настају данас већ чувене кованице политички коректног језика.

Америчка интелектуална елита прихватила је овакав постмаркузовски поглед на свет, заузела радикалан став у порицању традиционалних културних вредности и изопштила из медијског простора сваку интелектуалну мисао која је могла довести у питање њихов *status quo*. Нестанком дијалога порицала се и демократија. Друштво је полако све више клизило у један флуидни облик постдемократије у којој је доведена у питање сама суверена држава – нација. Националне државе полако губе битку у борби са наднационалним корпорацијама, а демократија се своди на политички облик доминације крупног капитала, где једнакост постаје мит, а управљање је дато у руке олигархије која има задатак да масе усмерава у пожељном смеру.

Сувереност државе се буши изнутра. Интересне групе глобалистичког капитала системски раде на слабљењу националне државе. Интересне групе из области капитала повезују се са интересним групама из области глобалне политике. Њима се придружују и идеолози „космополитске демократије” и „интернационалне државе” из редова глобалне академске и медијске елите. Заједно, они чине снагу која мрви државе малих и недовољно развијених друштава.⁵⁵ Државе се претварају у територије, ослобођене „терета” суверенитета.

⁵³ М. Ђурковић, *Слика, звук и моћ: огледи из пој-политике*, 14.

⁵⁴ П. Бјукенен, нав. текст.

⁵⁵ Слободан Антонић, „Криза демократије и транснационалне елите”, *Филозофеме*, зборник Српског филозофског форума, ур. Никола Кајтез, бр. 4, Нови Сад 2007, 70.

Ударну песницу „ослободилаца” чини данашња „космополитска елита”. Они представљају саставни део глобалне олигархије – њене главне идеологе и бранитеље глобалистичког поретка.

Књига *Побуна елиџа и издаја демократије* (1994) Кристофера Лаша одлично описује овакву глобалну елиту, коју можемо назвати и глобалном олигархијом. Њу чине „не само корпорацијски менаџери већ и све струке које производе и манипулишу информацијама (жила куцавица глобалног друштва).”⁵⁶ Животни приходи им се ослањају на манипулацију информацијама и професионалну експертизу. У њих убрајамо занимања попут: посредника, банкара, грађевинских финансијера и предузимача, инжењера, консултаната свих врста, системских аналитичара, научника, доктора, публициста, издавача, уредника, директора рекламних агенција, уметничких директора, филмација, забављача, новинара, телевизијских продуцената и редитеља, уметника, писаца, професора универзитета.⁵⁷ Таква занимања Лаш назива „симболичким аналитичарима”; они интерпретирају симболичке информације и манипулишу њима.

Одсуство националне лојалности и одговорности они бране термином космополитизам. Ништа их не везује за територију, а поглед на свет им је у суштини туристички. Мултикултуралност посматрају као глобалну пијаци у којој су не-глобалне, националне културе сведене на егзотичне кухиње, егзотично облачење, егзотичну музику, егзотичне племенске обичаје који се могу кушати насумице, без сувишне запитаности и одговорности.⁵⁸ Њихови животи нису повезани са стварним заједницама. Похлепно чувају свој хедонистички начин живота, не обазирјући се на унижену средњу и нижу класу, које временом полако пропадају.

Академска интелигенција напустила је позиције критике експлоатације људи и почела да слави потрошњу као аутентичност, да се препушта тзв. оргији различитости, хибридизације, фрагментације, деконструкције и осталих политички коректних стратегија за разбијање традиционалних заједница и друштава које за крајњи циљ заправо имају потпуну атомизацију човека.⁵⁹ *Антии* ставови постали су њихова главна промоција. Тај префикс је одраз нестанка стваралачких способности. Отуда овај феномен негације постаје знак уништења – антитеза креацији, стварању, афирмацији.

Промовише се један самодеструктивни систем антивредности и антинормативности, мулти-култи пастиш, галиматијас малих,

---

⁵⁶ Кристофер Лаш, *Побуна елиџа и издаја демократије*, прев. Емилија Киел, Светови, Нови Сад 1994, 10.

⁵⁷ Исто, 36–37.

⁵⁸ Исто, 11.

⁵⁹ М. Ђурковић, *Слика, звук и моћ: оглед из њој-политиике*, 20.

недовољно моћних политичких заједница и атомизованих појединаца које слабо шта повезује, што чини одличну основу сваког тоталитаризма, чији је основни принцип свођење заједнице на пуко појединца и разарање сваке основе за изградњу друштвених веза.⁶⁰

Префикс „анти” можемо додати и оваквој интелигенцији. Таква антиинтелигенција изгубила је поштовање према мануелном раду. Живи у свету апстрактног креативног рада који се одвија уз помоћ компјутера, а једини додир са производним радом збива се кроз потрошњу. Њихов свет је симулација – хиперреалност.⁶¹ Тако изоловани, они немају никаквих додира са стварним светом и због тога не примећују последице својих одлука. Запостављају горуће проблеме друштва, заборавили су на хуманост свог позива. Проблеми попут повећања јаза између богатих и сиромашних, распада породица, пораста насиља, смањења опште културе, пропаганде бестидности⁶² и видљивог свеопштег распадања градског јавног простора, што градове претвара у места сиротињских квартова иза којих се назире тврђаве глобалне олигархије – све је то скрајнуто због симболичких проблема академске антиинтелигенције.

Стављањем антиинтелигенције у службу глобалистичких структура дошло је до раскида између елите и народа, до губитка националног суверенитета и социјалне државе. У колонијалним државама антиинтелигенција постала је западњачка, модернизаторска и европејска, стављена у службу против традиционалне заосталости народа. Раније су народи полагали велике наде у своју националну елиту, која је била ту да их води ка бољој будућности. Они су носили бреме прогреса. Данас, у епохи глобализма, бити елита значи, заправо, бити члан глобалистичких организација које никако нису повезане са националним интересима.⁶³

Савремене елите представљају нешто попут међународног клуба затвореног типа, са својом корпоративном етиком, која нема ничег заједничког с обичном грађанском и политичком етиком, која обавезује да се служи својој земљи, своме народу и држави. И пошто народима то тешко да се може свидети, та идеологија савременога глобализма неизбежно садржи неки скривени подтекст, некакву езотерику, која подсећа на учења некадашњих гностичких секти.⁶⁴

⁶⁰ Исто, 22.

⁶¹ К. Лаш, нав. дело, 24.

⁶² Исто.

⁶³ Александар Панарин, „Манипулатори и мешетари нове интернационале”, прев. Милена Д. Давидовић и Драгомир М. Давидовић, *Лешојис Майице српске*, књ. 490, св. 3, септембар 2012, 416.

⁶⁴ Исто.

Антиинтелигенција не види патњу својих сународника, јер их више и не дефинише на тај начин. Они су за њу конструкти који својим већинским статусом ометају њен утопијски свет тоталитарне једнакости финансиран транснационалним капиталом. Антиинтелигенција је у суштини тржишна интелигенција која мисли главом свог донатора и ту је да операционализује његове захтеве. Чини важну идеолошку фракцију глобалне олигархије, а своју фундаменталистичку идеологију представља као науку, дакле као своју коначну истину, која се не може довести у питање. Користи се знањем које је само друго име за моћ. Намеће свима осталима своје идеје, свој канон, себи служећу интерпретацију историје. Њена моћ да сузбије конкурентске ставове омогућава јој да своју партикуларистичку идеологију представи као универзалну истину. И тада изједначава идеологију са знањем, при чему није неопходно расправљати са противницима на интелектуалној основи или понирати у њихов став, довољно је одбацити их као евроцентричне, расистичке, сексистичке, хомофобичне – другим речима, као политички сумњиве.⁶⁵ Обитава углавном на универзитетима, одакле директно утиче на студенте који постају њени најмилитантнији представници. Средиште идеологије антиинтелигенције почива на политички коректном језику, заснованом на схватању да је реч, често, моћнија од муниције.

Када речи постају моћније од муниције и доводе се у питање, преиспитује се и све људско.⁶⁶ Језик као универзално средство комуникације између људи по потреби може бити стављен у службу доминантног поретка, и тада се речи вреднују са становишта моћи, а не истине.

Антиинтелигенција служи се говорним кодексом милосрдних речи којима се губи из вида сурова стварност, непроменљива без конкретних дела.

Све болести друштва прво су видљиве у болести језика: ако болује језик, онда болује и друштво! Оболели језик увек претходи оболелом друштву: прве тамнице, први злочини и прве гробнице припремају се у језику и говору! Прве mine су језичке mine: оне прво експлодирају у језику и говору, а онда у домовима и градовима.⁶⁷

Реч је својствена само човеку. „Користи се у три основне равни: при изражавању, информисању, и уверавању.”⁶⁸ Речи саме не

---

⁶⁵ К. Лаш, нав. дело, 17.

⁶⁶ Ф. Бретон, нав. дело, 203.

⁶⁷ Ђ. Шушњић, нав. дело, 12.

⁶⁸ Ф. Бретон, нав. дело, 29.

могу да изазову друштвене промене, али, проscribeоване кроз средства масовног информисања, могу да утичу на разумевање, тумачење и вредновање промена. Идеологизација језика је начин на који владајуће групације граде своју моћ. „Затварање у идеолошки говор и језик знак је духовног заостајања и неосетљивости за другачије садржаје искуства.”⁶⁹

Језик представља „систем знакова чије биће није у поруци, већ у систему.”⁷⁰ Систем може да естетизује поруку којом нагомилава афирмативне исказе без неке превелике аргументације, развијајући тиме своја средства манипулације.⁷¹ Зато за језик није довољан критеријум истинитости већ и критеријум ваљаности.⁷² Језик је тај који креира полуге моћи својом способношћу убеђивања. Треба прихватити једну сложену и несталну игру у којој језик може у исти мах бити оруђе и дејство власти, али и препрека, камен спотицања, тачка отпора и полазиште за неку супротну стратегију.

Глобална олигархија служи се кованицама политички коректног језика као што су „мизогинија”, „расизам”, „сексизам”, „национализам”, „хомофобија”, „евроцентризам” итд. Задатак ових кованица је да детектују зло, идентификују га и искорене. Надзором над језиком они успостављају хегемонију над умом, који доводи све људско у питање, односно дехуманизује и одбацује сваког ко мисли другачије. Ко не користи њихов сленг – „родна дискриминација”, „хомофобија”, „сексизам” и слично, ко им се не придружи у њиховом згражавању над „системском дискриминацијом” родних, сексуалних, транссексуалних и осталих мањина, суочиће се са отровном мржњом⁷³ антиинтелигенције. Они који су спремни да се суоче са догмама данашњице, етикетама и одбацивањем, могу себе назвати интелектуалцима.

Главно средство деловања антиинтелигенције су савремени масовни медији. Они удомљени у својим медијским тврђавама бацају клетве на ова злехуда времена.⁷⁴ Надзиру и кажњавају неподобне. Неистомишљенике одстрањују из свих медијских, културних и образовних установа. Не допуштају да се њихов глас чује и успостављају неку врсту медијског једноумља. На сваки облик отпора њиховом погледу на свет они одговарају понижавањем, исмејавањем,

⁶⁹ Ђ. Шушњић, нав. дело, 16.

⁷⁰ Ролан Барт, *Књижевност, митологија, семиологија*, прев. Иван Чоловић, Нолит, Београд 1971, 16.

⁷¹ Ф. Бретон, нав. дело.

⁷² Р. Барт, нав. дело.

⁷³ С. Антонић, „Криза демократије и транснационалне елите”.

⁷⁴ Мишел Уелбек, *Покоравање*, прев. Владимир Д. Јанковић, Воока, Београд 2015.

њем, дехуманизацијом и одстрањивањем из друштвеног простора. Интелектуална слобода критике данас је истински непожељна.

Интелектуалци конзервативне мисли који нису могли да се помире са оваквим режимом и системом вредности, а своје мишљење нису могли да искажу преко мејнстрим медија, потражили су своје парче слободе на алтернативним медијима. Основали су своје интернет странице, Јутјуб канале, Фејсбук и Твитер профиле и започели демистификацију растућег тоталитарног прогресивизма. Уз помоћ њих, почели су да негују културу отпора на медију који им је преостао. Ту су се конзервативци после губитка институција почели реорганизовати, направивши нови фронт. Културни рат проширио је своје подручје борбе.

У складу са алтернативним медијима, понели су и одговарајући назив – алтернативна десница. Интелектуалци који су толико дуго заузимали место на опскурним десничарским интернет страницама, нимало очекивано, добили су прилику да изврше утицај на избор председника САД. Од маргине постали су ударна песница конзервативно-традиционалне мисли у културном рату. На прво место ставили су културу и нацију, а идеологију животног стандарда и чисто економски поглед на свет одбацили.

Тешко је дефинисати шта све алтернативна десница представља, због флуидности самог појма и разноврсности ставова интелектуалаца који јој припадају. Она не спада у стандардну уџбеничку конзервативну опцију.

Како бисмо одредили значај и утицај алтернативних медија, издвојићемо доминантне представнике новог покрета на друштвеним мрежама.

Најутитајнији медији и представници алтернативне деснице су:

- 1) *Breitbart News Network* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 3.121.719; на Јутјубу – 61.059; на Твитеру – 690.780);
- 2) *Info Wars and The Alex Jones Show* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 749.922; на Јутјубу – 2.030.184; на Твитеру – 279.063);
- 3) *The Daily Wire* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 1.468.400; на Јутјубу – 167.508; на Твитеру – 49.723);
- 4) *The Daily Caller* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 4.293.843; на Јутјубу – 4.785; на Твитеру – 286.006);
- 5) *The Blaze* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 1.762.959; на Јутјубу – 91.783; на Твитеру – 633.600);
- 6) *Paul Joseph Watson* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 386.373; на Јутјубу – 916.306; на Твитеру – 578.420);
- 7) *Milo Yiannopoulos* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 2.245.029; на Јутјубу – 603.936; на Твитеру – 61.044);

- 8) *Ann Coulter* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 634.057; на Твитеру – 1.497.531);
- 9) *Stefan Molyneux* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 43.061; на Јутјубу – 608.216; на Твитеру – 181.249);
- 10) *Steven Crowder* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 2.135.060; на Јутјубу – 764.631; на Твитеру – 392.592);
- 11) *The Rubin Report* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 55.295; на Јутјубу – 452.750; на Твитеру – 223.316);
- 12) *Mark Dice* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 459.959; на Јутјубу – 991.614; на Твитеру – 189.299).⁷⁵

Наравно, деловање алтернативних медија не може се поредити са мејнстрим медијима, који остварују далеко већи утицај преко телевизије. CNN, BBC, CNBC, Al Jazeera и даље представљају готово непробојне тврђаве и главна медијска оружја глобалне олигархије. Насупрот њима у том погледу стоји Russia Today – RT, са циљем да покаже ону страну приче која не може да се види у мејнстрим медијима.⁷⁶

Алтернативна десница поново је ушла у јавни простор током председничких избора у САД, 2016. године, а повратак другачије мисли показао је очигледну потребу за друштвеним и политичким променама. Председнички кандидат, касније и изабрани председник Доналд Трамп, преузео је систем вредности који алтернативна десница већ годинама баштини у својим медијима. Дуги низ година велики број грађана није могао да нађе адекватног заговорника својих идеја и веровања међу политичарима уплашеним од налога политичке коректности.⁷⁷ Трамп преузима систем вредности одавно познат алтернативној десници – народ губи представника у политичком животу Америке и систем вредности који прижељкује, као и радничка права, премештањем индустрија у земље Трећег света.

Амерички интелектуалац Ричард Спенсер сковао је назив алтернативна десница још 2008, а зацементирао га 2010, када је покренуо интернет сајт *AlternativeRight.com*.⁷⁸ Изворни конзервативизам је гурнут на маргину јавног живота, док је замена за њега неоконзервативна опција, која се за многе не разликује од владајуће лево-либералне опције. Разочарани конзервативци окупили су се у сајбер-простору и основали алтернативну десницу, добивши нову енергију за развој своје антиестаблишмент мисли.

⁷⁵ Подаци преузети са друштвених мрежа 10. 05. 2017.

⁷⁶ С. Рељић, *Медији и Трећи свејски рай*.

⁷⁷ М. Ђурковић, *Слика, звук и моћ*.

⁷⁸ John Undonne, What is alt-right?, <http://katehon.com/article/what-alt-right>.

Убеђења теоретичара друштвених наука да бирачи у доба економских нестабилности гласају за левицу нису се остварила. Алтернативна десница је, због разноврсности мишљења својих представника, поред вредносних питања увела и класно. Такав спој конзервативних вредности и потребе за враћањем радничких права задобио је међу народом велику популарност коју је Трамп искористио.

Најистакнутији и у мејнстрим медијима најсатанизованији представник алтернативне деснице био је Стивен Бенон, који за време изборне кампање постаје Трампов главни стратег и шеф изборног штаба. Као уредник Breitbart News Network, Бенон је своју медијску кућу одавно прогласио за платформу овог покрета, доживљавајући је као алтернативу постојећим структурама моћи (естаблишмента) у америчком културном рату. Кључна стратешка мета алтернативних десничара је социјал-либерална левица (коју некад називају либтардс, као спој речи либерал и ретард). На тактичком нивоу, њен основни циљ је да дискредитује онај део америчке деснице (читај: републиканаца) који са америчком левицом дели одређене вредности. Он истиче да алтернативни десничари себе по правилу доживљавају као изворне конзервативце, бескомпромисне борце, америчке патриоте, и најважније као фундаменталисте слободног говора. Економиста Џ. Такер сматра да је алтернативна десница посвећена питањима колективног идентитета, и да су десничари склони да свет виде као борбу различитих група у превласти над ресурсима и простором. Залажу се за национални интерес у економији и противе се имиграцији. Бенон проширује термин алтернативна десница обухватајући њиме све оне који су против социјал-либерала у америчком културном рату. На тај начин је створен један десни супкултурни покрет.⁷⁹

Политички говор је у време кампање, потпуно очекивано, био усмерен на алтернативну десницу, оптужујући је за антисемитизам, расизам, сексизам и хомофобију. Главна одбрана од новоговора је показивање да лепљење етикета и дехуманизација којој америчка социјал-либерална левица прибегава није ништа друго него начин да се бежи од аргументоване и на чињеницама засноване расправе. Алтернативна десница наставила је да демистификује левицу, позивајући се на то да иза ње стоји медијски и финансијски лоби са темељном идејом глобализма, а да је страх од губитка у америчком културном рату клаузула промовисања и финансирања левике. Заједничког непријатеља народа, без обзира на расу,

---

⁷⁹ Драган Шљивић, „Нова глобална десница! Ко? Како? Зашто? Докле?“, <http://www.standard.rs/svet/36968>.

десница је видела у Демократској странци, коју је за време избора представљала Хилари Клинтон, и она им је постала главна мета напада. Моменат победе овог алтернативног супкултурног покрета биће када успеју да освоје универзитете и медије. Идеолошки, колико је алтернативној десници било важно да избегне етикете антисемита и расиста, толико су се лако могли препознати по антифеминизму, исламофобији и национализму, што је у ствари нит која их спаја, а то није нешто ново – већ неко време су такви ставови били присутни на америчкој десничарској сцени – али снага алтернативне деснице лежи пре свега у њеном приступу комуникацији, као и емоцијама које она изазива.⁸⁰

Алум Бохари и Мајло Јанопулос написали су манифест алтернативне деснице (*alt-right*) у којем су указали на битну разлику у односу на старе десничарске покрете, истичући да су они аморфан покрет интелектуалаца који себе види као борце за слободу.⁸¹ Њихов бунт, рођен из савремене омладинске интернет културе, подрива систем и руши табуе. Пристојност је пропала стратегија – само оштар одговор левичарима доноси резултате. Потребно је користити се бруталним и провокативним хумором, који представља потпуну антитезу политичкој коректности (а често и цивилизованој комуникацији). Једна од постојбина *alt-right* је виртуелни простор света видео-игара и специфичних форума (*4chan, 8chan*).⁸²

У манифесту наводе своје интелектуалне узорце. Мислиоци попут Освалда Шпенглера, Хенрија Луиса Менкена, Јулијуса Еволе, Сема Франсиса и Патрика Бјукенена налазе се на списку. Такође истичу да су инспирисани француском новом десницом.⁸³ Ту се још налазе имена и Фридриха Ничеа, Мартина Хајдегера, Карла Шмита и Томаса Мана, између осталих. Посебно интересовање показују за Шпенглерову теорију пада цивилизација, за појам вечног враћања истог у Ничеовој филозофији и за Шмитов политички концепт. Не беже ни од модерних европских мислилаца, попут Алана де Беноа и Александра Дугина.⁸⁴ Боре се против неоконзервативаца, феминисткиња, бораца за социјалну правду и афирмативну акцију, и апсолутно су против политичке коректности.

За Јанопулоса и Бохарија конзервативац је готово биолошки феномен. Инстинктивни конзервативизам се манифестује кроз конзервативни морал који инсистира на породичним или комунитар-

⁸⁰ Исто.

⁸¹ Allum Bokhari & Milo Yiannopoulos, „An Establishment Conservative’s Guide To The Alt-Right”, <http://www.breitbart.com/tech/2016/03/29/an-establishment-conservatives-guide-to-the-alt-right/>.

⁸² Д. Шљивић, нав. текст.

⁸³ А. Bokhari & М. Yiannopoulos, нав. текст.

⁸⁴ John Undonne, „What is alt-right?”, <http://katehon.com/article/what-alt-right>.

ним (науштрб индивидуалистичким) вредностима. Према њиховом виђењу људи природно теже хомогенизацији, стабилности, хијерархији и поретку. Одржање културе им је важније од економије.⁸⁵

Ханци Фрајнахт пише да је алтернативна десница типичан постмодерни продукт. Покушај њене класификације у конкретну политичку идеологију промашује поенту овог покрета. Алтернативна десница је пре свега покрет настао на бесу и разочарању у владајућу елиту. Отуђена глобална олигархија и њена антиинтелигенција са својом политиком идентитета створили су догму од свог система која искључује сваки облик критике и дијалога. Свођењем идеологија на пукe фразе креиран је идеолошки вакуум и интелектуална клима из које алтернативна десница вуче снагу. Фрајнахт истиче четири важне одреднице алтернативне деснице:⁸⁶

1) Алтернативна десница је антитетичан покрет

Алтернативна десница критикује постмодерну мисао, која је по њима постала идеологија за себе. Означавају је термином културни марксизам и своју снагу усмеравају на њено оспоравање, не нудећи велике идеолошке одговоре на текућа питања постмодерног друштва, већ се задовољавају противношћу према свим доминантним наративима. Она је постмодерна антитеза глобалној владајућој тези.

2) Алтернативна десница је идентитетски пројекат

Углавном бела, алтернативна десница формира свој идентитет на унижавању беле расе широм Западног дела света од стране представника мањинске политике идентитета која, постмаркузовски, кривца за сваки проблем у друштву налази у „белим привилегијама”. Уморни од седења на оптуженичкој клупи због боје своје коже, припадници овог алтернативног покрета формирају своју политику идентитета супротстављајући се неоколонијалним и родним теоријама, истовремено тражећи враћање „поноса” обичном белом мушкарцу.

3) Алтернативна десница усвојила је постмодерне методе

Деконструкција, некада главно оружје у рукама левих либерала, служила је за обесмишљавање појмова попут нације, националног идентитета, религије, патриотизма и патријархата, а данас је прешла у руке алтернативне деснице која то исто ради са мултикултурализмом, феминизмом, исламизмом и атеизмом.

4) Алтернативна десница је медијски феномен интернет доба

Популарност алтернативне деснице на друштвеним мрежама показује колико је догма левог либерализма крхка и слаба пред

⁸⁵ Д. Шљивић, нав. текст.

⁸⁶ Hanzi Freinacht, „4 Things that Make the Alt-Right Postmodern”, <http://metamoderna.org/4-things-that-make-the-alt-right-postmodern?lang=en>.

конструктивном критиком. Постмодерни свет се одликује ефектом камере – слике конструишу свет, а нови алтернативни покрет то одлично схвата и примењује.⁸⁷

Битно обележје алтернативне деснице је начин комуникације. Поруке формулисане кратко и јасно, унутар визуелног дискурса гифова, мема (основне јединице културне информације, како рече Докинс), кратких видео-формата, статуса на Фејсбуку и писаних текстова на блогovima, њихов су начин изражавања. Један од циљева, нарочито мема и гифова, јесте шокирање и деградација савремених америчких и европских пожељних вредности. Хумор, тако црн и бруталан, невероватном брзином се ширио друштвеним мрежама и перципиран је као елемент бунта, забаве, „троловања“ и очекиване емотивне реакције (*triggered*) оних с којима се комуницира. Алтернативна десница шалама уноси промене у будућност политичких окршаја и тиме отвара простор да хумором формулише јасну политичку поруку. Маска хумора и слободе говора оставља могућност да се спроводи брутално вербално насиље. Овај механизам је својеврсна спрега – сваки скандал испратиће се шалом, а свака шала подиже праг толеранције за све оне предрасуде и недемократске идеје које су доскоро опстајале на маргинама друштвеног живота.⁸⁸

Мало људи данас подржава основне принципе мејнстрим система, али свеprisутност идеолога у медијима креира другачију слику, спречавајући долазак алтернативне идеологије и система. Отуда, видимо све већу популарност конзервативизма на друштвеним мрежама. Интелектуална искључивост мејнстрима довела је до неговања једне тоталитарне либералне културе која успоном алтернативне деснице мора да се суочи са конзервативизмом као новом контракултуром. Пол Џозеф Вотсон, један од најзначајнијих представника алтернативне деснице, дефинисао је конзервативизам као нову контракултуру, показујући тиме да она може бити више од идеологије.

Конзервативизам као нова контракултура

Ако културу схватимо као „скуп свих оних процеса, промена и творевина које су настале као последица материјалне и духовне интервенције људског друштва (у природи, друштву и мишљењу), основни смисао културе састоји се у томе да олакша одржање, про-

⁸⁷ Исто.

⁸⁸ Д. Шљивић, нав. текст.

дужење и напредак људског друштва,⁸⁹ а регресија доминантне културе и постепени распад друштва производе потребу за новом културом. Отуда нагласак алтернативне деснице на значају културе и виђењу себе као нове контракултуре.

Контракултуре се јављају у условима изопштења одређене друштвене групе из главних и важнијих вредности, искључења из процеса комуникације и онда када наступи поремећај (конфузија) у систему вредности.⁹⁰ Званично означена као деструктивни покрет који урушава постојеће вредности, контракултура може бити схваћена и као излаз из регресије вредности доминантне културе.

Конзервативне идеје настају као реакција на све брже политичке и економске промене, чији је симбол, у многим погледима, била Француска револуција. С обзиром на то да се настанак конзервативизма посматра као реакција, Хејвуд истиче да је баш због тога он необично еластичан. „Конзервативизам напредује зато што није спреман да се веже за један фиксирани систем идеја.”⁹¹ Чак, често се истиче да конзервативци јасније схватају оно чему се противе него оно шта фаворизују. Тако схваћен, конзервативизам се посматра као идеологија чија је сврха просто да проповеда отпор. Многи конзервативци своја веровања описују као „духовни став” или „здрав разум”, насупротив „изму” или идеологији, а њихова централна веровања заснивају се на традицији, органском друштву, хијерархији и ауторитету.⁹²

САД и многе европске земље суочавају се с мноштвом нових изазова као што су погоршање односа с исламским светом и тероризам, демографско старење и одумирање домицилног белог становништва, нови таласи имиграције који прете да озбиљно наруше традиционалну демографску, верску и културалну слику тих друштава, енергетска криза, повећање незапослености, криза моралног идентитета и традиционалне породице, економски изазови глобализације итд.⁹³ Све то доводи до јачања несигурности и стварања потребе за конзервативним идејама – идејама отпора. Потребна да се очува, задржи и сачува садашњи стил живота, наспрам захтева за радикалним променама владајућег мејнстрима, довела је до популаризације конзервативизма.

---

⁸⁹ Милош Илић, *Социологија културе и уметности*, Научна књига, Београд 1983, 13.

⁹⁰ Исто.

⁹¹ Ендру Хејвуд, *Политичке идеологије*, прев. Миланка Радић, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2005, 73.

⁹² Исто.

⁹³ Миша Ђурковић, *Конзервативизам и конзервативне сйранке*, Службени гласник, Београд 2007, 32.

Конзервативизам настаје са Берком, управо као реакција на филозофију и праксу поједностављивања, карактеристичну за просветитељство, које је инсистирало на радикалном дисконтинуитету и на радикалним, простим, апстрактним метафизичким принципима попут људских права и друштвеног уговора.⁹⁴ Беркову тезу о сложености данас користи алтернативна десница, објашњавајући да се друштво не може тумачити на основу поједностављених принципа мањинске политике идентитета, мултикултурализма и политичке коректности.

Либерализам данас јесте један глобални, апстрактни, економски либерализам. Такав се посебно приказује у медијима и издаје се за апстрактно-космополитску, просветитељску идеологију људских права усмерену против државе и суверенитета. Таква идеологија заиста служи ономе што се назива неолиберализам, а своди се на апстрактно заступање неограниченог, ничим неспутаног глобалног ширења тржишта. У крајње поједностављеном резултату, ова прича се своди на борбу неолиберализма и државе.⁹⁵ Популаризује се прича о крају суверенитета, о универзалној владавини људских права и о малтене скорој трансформацији светског друштва у једну глобалну политичку заједницу. Критикују се сви облици партикуларизама као што су национализам, патриотизам, етницитет, национална култура итд. Либерализам се изједначава са неограниченим космополитизмом⁹⁶ чија је основна идеја једна бесконачно далека утопија, која не може бити узета као актуелан политички програм чијем би се испуњењу подредила сва средства и механизми без обзира на актуелну ситуацију, наслеђено стање и реалне могућности. Такви просветитељски програми су овом свету донели и превише патње и трагедија. Сваки озбиљан програм политичког деловања мора поћи од партикуларне националне државе као сасвим добро скројеног оквира за решавање огромног броја питања за која су грађани заинтересовани.⁹⁷

Културни рай и алтернативни медији у Србији

На културне ратове није остала имуна ни Србија. Српска фракција транснационалне елите одлично је опонашала глобалну, преузевши већину медијских, образовних и културних институција.

⁹⁴ Исто, 32.

⁹⁵ Миша Ђурковић, *Кайијализам, либерализам и држава: основе за реконструкцију модерне политичке филозофије*, „Филип Вишњић”, Београд 2005, 13.

⁹⁶ Исто, 413.

⁹⁷ Исто, 415.

Такав поглед на свет зачинила је својственим аутошовинизмом, стварајући системски презир према народу.

Културни рат у Србији заснива се на осмотском систему опонашања. Системи вредности из врха елите преносе се на ободу елите преко механизма опонашања. Савремено светско друштво може се посматрати као лествица неједнаких статусних положаја. Ти положаји свакако имају везе са материјалним залеђем. Али њихова главна одредница ипак је систем вредности појединца, јер прихватање одређених система вредности може довести до бољег статусног положаја. Отуда културу виших статусних слојева – њихов изглед, понашање, начин живота – опонашају ниже статусне групе. Такво опонашање је вид капиларности, што значи да се осмотски шири друштвом. Људи нижих положаја прихватају системе вредности виших друштвених кругова показујући несвесно прихватање њихове културне надмоћи.⁹⁸ Култура у Србији постала је поприште сукоба, простор конфликта, преко којих се настоје решити разна важна културна (идентитетска, друштвена, естетичка) питања.⁹⁹

На примеру Србије видимо како су се негативни стереотипи о Србима, њиховој култури и традицији, механизмом опонашања преузели и постали део система вредности овдашње културне елите. У Србији је једна фракција културне елите, која по свим својим особинама подсећа на глобалну антиинтелигенцију, успоставила монопол над сфером културе. Бирајући своје чланове по идеолошкој подобности и личној лојалности, зауставила је регрутацију на основу личне способности, уводећи културу у регресивну фазу. Наша „мисионарска“ интелигенција успоставила је персонални и групни монопол над многим културним ресурсима у Србији. Сада, наша „постнационална“ интелигенција у саму дефиницију „културе“ и „уметности“ уграђује своје идеолошко-политичке назоре,¹⁰⁰ правдајући тиме епитет антиинтелигенције.

Иза „мисионарског“ рада антиинтелигенције стоји издаја домаћих елита које очајнички желе да постану део глобалне олигархије и спремни су да постану сужњи полупериферног друштвеног круга глобалистичких структура. Они, отуђени од свог народа, њих изричито криве за очајно стање у друштву на чијој „грбачи“ обитавају. С обзиром на то да је производни рад за њих чиста апстракција, они морају своју позицију у друштву да оправдају нечим, а идеологија глобализма и процес вестернизације „назадне“ колонијалне земље нуди једну дугорочну сврху и оправдање.

⁹⁸ С. Антонић, *Културни рай у Србији*, 27–28.

⁹⁹ С. Антонић, *Демоншажа културе*.

¹⁰⁰ С. Антонић, *Културни рай у Србији*.

Слободан Антонић сачинио је типологију интересних групација, поделивши их на четири фракције колонијалних управника, назвавши их антилибералним картелом.

Прву интересну скупину чине међународне бирократе, чиновници из Брисела или Вашингтона, задужени за „реконструкцију” и „интеграцију” источноевропских друштава. Они су део глобалне политичке класе. Уз њих, амбасадори западних држава (САД, Немачка, Британија итд.), разни службеници европских и америчких агенција за „реконструкцију”, „реформу” и „развој” (USAID, European Agency for Reconstruction, The European Commission’s Delegation, Stability Pact итд.), представници међународних невладиних организација (Freedom House, Amnesty International, Transparency International, The International Crisis Group – ICG, The International Republican Institute, NDI – National Democratic Institute, Friedrich-Ebert-Stiftung, Konrad-Adenauer-Stiftung итд.) и представници међународних финансијских организација (Светска банка, ММФ, СТО и друге) чине комплетну апаратуру врха колонијалних управника. Они, заједно са „партнерима” из државног апарата којима дају новац за „реформе”, врше евалуацију успешности транзиције.¹⁰¹ Њих Антонић назива евалуаторима.

Другу фракцију Антонић одређује као „реформско-модернизацијски” и „евроатлантско-интегративистички” сталеж страначких политичара и државних администратора који чине окошталу државну апаратуру спроводилаца упутстава евалуатора и бивају награђени неограниченом пљачком властите државе и властитог народа.¹⁰² Назив резервисан за њих је реформатори. Они су прави представници шесте колоне (Дугин), који знају да њихов шеф не седи у председничкој или премијерској фотељи већ у Вашингтону или Бриселу, и само њему показују оданост, остајући заузврат на позицијама моћи, који год режим био на власти.

Трећу фракцију чине локални изасланици транснационалне власничке класе у Србији. То су тајкуни попут Милорада Мишковића, Станка Суботића и Филипа Цептера и челници овдашњих огранака страних транснационалних компанија као што су U. S. Steel (Железара Смедерево), Philip Morris (Дуванска индустрија Ниш), British-American Tobacco (Дуванска индустрија Врање) итд. Такви бизнисмени обезбеђују монопол на тржишту избацујући државу и предузетнике, истовремено обезбеђујући новчане награде за остале фракције.¹⁰³

¹⁰¹ Слободан Антонић, *Елија, браћанство и слаба држава: Србија погле* 2000, Службени гласник, Београд 2009, 35–36.

¹⁰² Исто, 36.

¹⁰³ Исто, 36–37.

Последња, четврта фракција је опслужујућа класа – домаћа академска, медијска и културна елита која проповеда и одржава идеологију „реформе”, „модернизације” и „евроатлантске интеграције”. Њихов задатак је константно указивање на примитивност друштва у којем живимо.¹⁰⁴

Владајућа мејнстрим културна елита, ситуирана у вишим и више-средњим класама, представља кичму глобалистичких структура. Она је у ствари „системски опслужујућа интелигенција” која служи глобални систем како би остала део владајуће класе тиме што ће се подређивати захтевима центра система,¹⁰⁵ представљајући једну обичну системску периферију. Наспрам ње се налази национална нонконформистичка интелигенција чији рад је намењен домаћој публици.¹⁰⁶

Оно што владајућа антиинтелигенција жели јесте уништење националне, српске културе и добијање једне „стерилне монокултуре, једног гротескног мутанта насталог хибридикацијом културног колонијализма Империје са аспиративним провинцијализмом наше компрадорске интелигенције.”¹⁰⁷ Када компрадорска антиинтелигенција ружи народ, она жели да га суштински редефинише у економско-политичком и културном смислу, да га „демонтира” на један социјални, локални ентитет који чине само идеолошки подобни чланови, а остало становништво се гура у статус унутрашњих варвара. Воде се исказом да је „презрење народа највиша форма родољубља”, да на његовом преумљењу треба радити како би му се променио национални идентитет и створио нови који ће одговарати идеологији антиинтелигенције и жељама глобалистичких структура. Настоји да исмевањем културе свога становништва, ругањем сваком разлогу за патриотизам и сузбијањем националних осећања, оправда колективну потчињеност и окупацију.¹⁰⁸

Таква антиинтелигенција, уелбековски удомљена у медијским тврђавама, баца клетве на примитивни народ који се још увек опире њиховој реформи. Своје уточиште налазе у медијским кућама попут Б92, Н1, РТС, РТВ, Студио Б, у новинама и интернет порталима – *Данас*, *Време*, *Блиц*, *Пешчаник* и једно време *Е-новине*. Воде се реченицом да ће Србија бити модерна, са Србима или без њих, и са таквим погледом на свет наступају у јавности. Гаје систем-

¹⁰⁴ Исто, 37.

¹⁰⁵ „Центар за производњу масовне културе, као и центар за производњу високе културе, налазе се данас на истом месту: у економском, политичком и војном средишту светског система – у САД и ЕУ”, С. Антонић, *Демоншажа културе*, 70.

¹⁰⁶ Исто.

¹⁰⁷ Исто, 70.

¹⁰⁸ Исто.

ски презир према народу који се осликава на филму, у уметности, позоришту, науци, књижевности, „суочавању са прошлошћу” и целокупној медијској слици. Временом су постали симбол манипулације и окупације државе, чију реакцију видимо у алтернативним медијима и „троловању” целокупне касте антиинтелигенције која већ дуги низ година кроји културну политику Србије.

Културна афирмација националне (некомпрадорске) интелигенције биће ограничена докле год институције буду блокиране. Тек са променом доминантне групације – а она ће се остварити само након измене стратешких друштвених претпоставки (политичких и економских) – моћи ће да дође до значајније промене у конфигурацији овдашњег културног обрасца.¹⁰⁹

Модел хегемоније који је успостављен над Србијом овладао је мејнстрим медијима, а касније и званичном политиком. Спољашњи финансијски фактор, корупција политичких и економских елита, као и идеологија антиинтелигенције га одржавају, а једини начин супротстављања је јак алтернативни стваралачки модел или нека врста тектонских друштвених и политичких потреса.¹¹⁰

Интелигенција која се супротставила оваквом институционалном империјализму нашла се избачена из свих мејнстрим медијских институција. Њихов глас није могао да се чује, тако да су, слично као и америчка алтернативна десница, своје место пронашли на друштвеним мрежама. Више из нужде него осмотским системом опонашања, интелектуалци патриотске оријентације кренули су да се организују по друштвеним мрежама – простору на којем није потребна велика количина новца за одржавање медија. Формирао се свет алтернативних медија који по својим контракултурним опозиционим вредностима има атрибуте алтернативне деснице. Чак, одређени недавно настали медији, специјализовани за кратке поруке и „троловање” бруталним хумором, себе директно поистовећују са *alt-right* покретом из САД.

У алтернативне медије у Србији убрајамо, на основу њихових вредности, њиховог контракултурног деловања и опозиционих политичких ставова према вредносном, културном и политичком мејнстриму, следеће значајније медије и представнике који делују самостално:

- 1) *Нова српска њолиџичка мисао* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 21.162; на Јутјубу – 828; на Твитеру – 5.610);
- 2) *Фонд сѡрајџеџке кулџуре* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 13.250; на Јутјубу – 2.349; на Твитеру – 645);

¹⁰⁹ Исто, 50.

¹¹⁰ М. Ђурковић, *Слика, звук и моћ*, 70.

- 3) *Сџуџињик Србија* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 51.793; на Јутјубу – 2.407, на Твитеру – 9.221);
- 4) *Србин инфо ѿорџал* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 17.081; на Твитеру – 5.301);
- 5) *Радио Снага народа* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 9.858; на Јутјубу – 2.826; на Твитеру – 249);
- 6) *Балкан инфо* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 29.349; на Јутјубу – 33.594; на Твитеру – 4.005);
- 7) *Радио Србона* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 2.928; на Јутјубу – 2.773);
- 8) *Факџи* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 7.134);
- 9) *Нови Полис* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 8.191; на Твитеру – 3.126);
- 10) *Борис Малаџурски* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 238.176; на Јутјубу – 18.051; на Твитеру – 17.282);
- 11) *Андреј Фајџељ* (Укупно пратилаца: на Јутјубу – 5.692; на Твитеру – 6.279);
- 12) *Радио 2М / Милан Миленковић* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 1.099; на Јутјубу – 2.913);
- 13) *Шџа је демокраЦки?* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 19.024);
- 14) *Дневна доза окуџације* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 4.260);
- 15) *Жене у шареном* (Укупно пратилаца: на Фејсбуку – 1.247).^{111 112}

Суочени са потпуном маргинализацијом у главним медијима у Србији, интелектуалци су пронашли своје место у алтернативним медијима. Преко њих јасно заступају одређене ставове који су непожељни од стране владајућег мејнстрима. Пишу и говоре о западној окупацији Србије, критикују погубну политику режима према Косову и Метохији, истичу важност националног идентитета наспрам космополитског, бране српску културу и идентитет од деконструкције антиинтелигенције, указују на постепено пропадање образовања, војске, судства, цркве и осталих институција. Приказују последице деиндустријализације градова и занемаривања села. Изражавају евроскептицизам противећи се уласку Србије у Европску унију. И полако се суочавају са деловањем „нових” идеологија западног система попут хомосексуализма, феминизма и мултикултурализма као једне другачије фазе субмисивности.

¹¹¹ *Шџа је демокраЦки?, Дневна доза окуџације и Жене у шареном* су Фејсбук странице које делују троловањем и кратким порукама.

¹¹² Подаци преузети 20. 05. 2017.

Они заступају алтернативни систем вредности који можемо окарактерисати као конзервативно-традиционални, контракултурни, готово бунтовнички. Заступање става да је конзервативизам нова контракултура је везивна нит са алтернативном десницом у САД, на којој се и гради компарација. Друштвене мреже олакшале су међусобно умрежавање интелектуалаца, као и повезивање са млађим генерацијама. Делујући у складу са временом, слободно мислећи интелектуалци кренули су путем алтернативе – иако је целокупна матрица постоктобарског, „демократског” режима у Србији била да алтернативе нема – отварајући тиме могућност неког новог пута у будућност.